

Vloga in pomen družine pri socialni opori starostnikom

Strokovni članek

UDK 316.36 – 053.9

KLJUČNE BESEDE: starost, staranje, družina, pluralizacija, socialna omrežja, opora starostnikom, tretje življenjsko obdobje

POVZETEK - Avtorica v prispevku predstavlja tretje življenjsko obdobje, obdobje staranja. Osredotoča se na težave, s katerimi se spopadajo družba in starostniki. Staranje je del našega življenja in predstavlja enega ključnih problemov sodobne družbe. Načela, ki jih obravnava in zagovarja socialna gerontologija, postajajo utopija tako za starostnike kot tudi za sodobno družbo, ki naj bi zagotovila ljudem, da preživijo starost v okolju, v katerem so bili v svojih najproduktivnejših letih, ustrezno oskrbo tistim, ki v domačem okolju ne morejo živeti, hkrati pa obojim zagotoviti zdravstveno in socialno varnost. Avtorica poudari pomen družine kot bistvenega socialnega omrežja, ki je v preteklosti zagotovilo oskrbo starejšim družinskim članom. S pluralizacijo se je struktura družine preoblikovala, nove oblike kohabitacij, tako družinskega kot partnerskega življenja, v sodobni družbi narekujejo drugačne potrebe družinskih članov, kar pa seveda vpliva tudi na medgeneracijska omrežja in starostno varstvo.

Professional paper

UDC 316.36 – 053.9

KEY WORDS: age, aging period, family, pluralization, social nets, support for elderly people, third life period future

ABSTRACT - In the article the author presents the third life period, i.e. the period of aging. She focuses on the problems which not only society but also elderly people face. Getting old is part of our life. In modern society and the time we live in, aging presents one of the key problems for modern society. The principles, discussed and promoted by the social gerontology, become a utopia not only for elderly people but for modern society as well. The social gerontology should guarantee three of its main views, i.e. it should allow elderly people to live their life in an environment they used to be during their most productive years and those who are not able to live the third life period in their domestic environment and simultaneously offer an adequate health and social care. The author states and stresses the meaning of the family as the basic social net which in the past offered the care for older family members. Due to pluralization the family structure has been transformed. Thus, new forms of cohabitation, family and partner living in a modern society call for adequately changed needs of the family members. However, this surely influences the inter-generation networks as well as the third life period care.

1 Uvod

Splošna načela socialne gerontologije upoštevajo dejstvo, da je treba vsakega človeka pripraviti in mu zagotoviti varno starost. Mejo prestopa v to obdobje je težko določiti, ker se oznaka za tretje življenjsko obdobje zaznamuje z biološko starostjo 60-65 let, druga klasifikacija tega prestopa pa z delovno aktivnostjo posameznika. Starost prinaša številne prednosti, vse bolj pa jo pestijo ekonomsko-socialni problemi.

V delu Poglavlja iz sociologije medicine avtorici ugotavljata, da je delež starejših v celotni strukturi prebivalstva v obdobju od 2006 do 2010 naraščal počasneje kot v letih pred tem. V tem obdobju je starostno mejo 65 let prestopila generacija, ki se je

rojevala med drugo svetovno vojno, ko je bilo število rojenih otrok bistveno nižje kot v letih pred njo (Bezenšek in Barle, 2007).

Po podatkih raziskav Statističnega urada Republike Slovenije in drugih svetovnih organizacij, npr. World Health Organization (2007), delež starejše populacije strmo narašča. Med leti 2010 in 2030 se bo dvignil za kar 57 odstotkov. V Republiki Sloveniji bo do leta 2020 okoli 102.000 prebivalcev starih nad 80 let, do leta 2050 pa kar 200.000, kar predstavlja 10 odstotkov njenega celotnega prebivalstva.

Družina je bila v preteklosti ključna enota v življenju posameznika in s tem družbe kot celote. Kot primarna in elementarna družbena skupina je nudila prostor, v katerem so se odvijali najpomembnejši procesi, med njimi tudi socializacija posameznika (Turnbull, 1984 v Giddens, 1993, v Dremelj, 2003). Ule in Rener 1991 (v Dremelj, 2003) navajata, da je družina osnovna institucija življenja, tako zasebnega kot družbenega, in se v njej oblikujejo pomembni družbeni odnosi. Od vseh ostalih družbenih skupin se loči po tem, da se v njej odzivamo na potrebe družinskih članov. Sloni na prostorski in časovni povezanosti njenih članov, ki so povezani sorodstveno, čustveno in solidarno. Družina se v primerjavi z ostalimi institucijami loči po svojevrstnem sistemu vrednot, nalog in dolžnosti.

2 Gerontologija kot znanost in težave starostnikov v sodobnih družbah

Države se na najrazličnejše načine spopadajo s težavami, ki jih prinaša tretje življenjsko obdobje posameznikov. Po nekaterih študijah so prikazani različni nacionalni pristopi na področju izobraževanja z namenom, da se zagotovi lepša in kakovostnejša starost. Zelo zanimiv pogled na problematiko socialnega varstva starejših ljudi je na konferenci o staranju leta 2005 v Beli hiši predstavila profesorica poklicne terapije in nevrologije Carolyn Baum. Pogled na staranje in starost vidi kot družinsko zaposlitev. Poudarja tudi, da starost ne prinaša zgolj težav, pač pa da ima v bistvu (tudi) skrite potencialne. Opozarja na zelo hitro naraščanje deleža starejšega prebivalstva, na drugi strani pa daje možnost še drugačnemu pogledu na staranje. Na tej konferenci so sodelovali še predstavniki nove, dokaj »neznane« družboslovne panoge iz 19. stoletja, imenovane »zaposlitvena terapija«. Njeno znanstveno področje temelji na prepletu področij družboslovja, psihologije in medicine ter predstavlja popolnoma drugačen vidik staranja. Človeka razume kot produktivno bitje, delo pa kot najpomembnejši dejavnik smisla življenja. Poudarek je na ustvarjalnosti in ne toliko na produktivnosti. Ta smisel življenja naj bi temeljil ravno na usklajevanju, ustvarjalnosti, ki bo sposobna premostiti razlike med poklicnim življenjem in družino, hkrati pa v ospredje postaviti človeka kot izviren in temeljni prispevek k skupnosti. Jasno sporočilo te konference je bilo, da staranje ne prinaša samo težav, pač pa tudi nove priložnosti. V Nemčiji so se problema celostne terapije lotili s pomočjo humorja. Priznani terapevt Waleed Anthony Salameh (2007) posveča veliko svojega raziskovanja vprašanju: Kaj je humor in ali lahko humor učinkuje kot terapevtsko sredstvo? Prepričan je, da smeh igra v življenju eno poglobitnih vlog, hkrati pa pripomore k osebni rasti tudi v poznih letih, v fazi

staranja. Avtor vidi cilj v potrebi po skupni oskrbi starejše populacije v sistemih socialnega varstva ter zdravstvene nege in oskrbe. Obstaja veliko programov, ki nudijo emocionalno in socialno-varstveno podporo starejšim ljudem. Zelo zanimiv je podatek o primerljivih programih oskrbe starejših v ZDA in na Švedskem. Leta 2006 je bil objavljen primerjalni projekt izobraževalnih programov, v katerem je bil poudarek na spreminjanju izobraževalnih programov nege starejšega prebivalstva. Študija, ki je zajela 26 študentov na Švedskem in 202 na Aljaski, je imela namen ugotoviti, kakšna je praksa v bolnišnični negi oziroma v domovih za ostarele, pri tem pa primerjati programe izvajanja nege. Razlike so se pokazale predvsem pri izobraževalnih programih v obeh državah, pa tudi v številu programov. Tu je pomemben učni načrt za področje zdravstvene nege. Študija je pokazala, da se bo v prihodnje treba bolj posvetiti medkulturnemu dialogu in skrbi za človeške vire (<http://www.inst-antonatrstenjaka.si/slike/266-1.pdf>).

Ugotavljamo, da je vsem študijam skupna ugotovitev, da je starejši populaciji treba zagotoviti geriatrično oskrbo in tudi emocionalno podporo. Stari ljudje postajajo vse bolj asimilirani, kar se zazna tako v institucionalni oskrbi kot tudi na področju socialnega varstva v evropskih in tudi neevropskih državah. Poglavitni razlog za to strokovnjaki vidijo tudi v strukturni spremembi družine. Predvsem oblikovanje sodobne družine je izrazito poseglo tudi na področje socialnega varstva starejšega prebivalstva.

Splošna načela socialne gerontologije upoštevajo dejstvo, da mora družba na najrazličnejše načine poskrbeti za svoje stare prebivalce. Ti naj bi čim dlje ostali v tistem okolju, kjer so ustvarjali, živeli in delali. Eno izmed pomembnih načel sodobne socialne gerontologije je, da se posameznikom, ki ne morejo več živeti v individualnih gospodinjstvih, zagotovi bivanje v domovih za ostarele (Accetto, 2006).

Poleg teh domov, ki služijo kot bivalni prostor in socialna opora starostnikov, pa sistem oskrbe starejšega prebivalstva vključuje tudi geriatrične ustanove.

Na vprašanje o njihovi pomembnosti Accetto (2006) odgovarja, da predvsem v starosti medicinska problematika ne zadeva samo bolezninega organa ali skupine bolezni, temveč celoten organski sistem. Torej gre za več bolezni hkrati, zato mora zdravnik pri obravnavi starejšega pacienta imeti širok spekter znanja s področja medicinskih in socioloških ved (Accetto, 2006). Star človek naj se obravnava enako kot v aktivnih letih življenja (Accetto, 2006).

Zelena knjiga EU razpravlja o populacijski politiki in mogočih scenarijih na področju starajoče se populacije.

Rodnostna stopnja 2,1 otrok na eno žensko, ki je nujna za ohranjanje avtohtonega prebivalstva, je v številnih članicah EU pod 1,5 otroka na žensko. Nove članice EU imajo še nižjo stopnjo, v Sloveniji pa je le-ta med najnižjimi.

Med leti 2010 ter 2030 se bo število starih ljudi v Evropi dvignilo za 57 odstotkov. Najbolj narašča število ljudi po 85. letu starosti, to pa je del populacije, ki potrebuje največ socialne in zdravstvene oskrbe. Danes lahko govorimo o tako porušenem številčnem sorazmerju med mlado, srednjo in starejšo generacijo kot še nikoli doslej. V naslednjih desetletjih pa se pričakuje še večje nesorazmerje. Bistvo Zelene knjige je

izpostaviti problematiko »izgubljanja« stikov med mlado in staro, t. i. tretjo generacijo. Mlada, srednja in starejša generacija imajo med sabo tako malo stikov, da druga druge ne poznajo oziroma se med seboj pozabljajo, zato med njimi vladajo predsodki in stereotipi. V preteklosti je bila starejša generacija izredno pomembna predvsem v smislu prenosa informacij mlajšim generacijam. Ne zgolj informacij, pač pa veščin, znanja, bistvenih napotkov za preživetje. Zato je pri medgeneracijskem sodelovanju prenos izkušenj in znanja mlajšim generacijam najpomembnejše. Danes pa je tretja generacija zelo težko dovzetna za informacijske novice, ki jim tudi zelo težko sledi (Bezenšek, Barle, 2007).

Tanja Rener (1997) v prispevku *Rastoča manjšina – problem negovalnega dela*, prav tako ugotavlja, da so starejši ljudje, še posebej stari 80 in več let, manjšina, ki se najhitreje povečuje. Poleg navedenega dejstva pa je to manjšina, ki je tako socialno, kot tudi družbeno najbolj ranljiva skupina prebivalstva. Renerjeva tu omenja predvsem stare ženske. Izpostavlja podatek, da se je v državah EU v zadnjih 30-ih letih število prebivalcev, starejših od 60 let povečalo za skoraj 50 %, kar predstavlja petino celotnega prebivalstva oziroma 70 milijonov (Ditch, 1994, v Rener, 1997).

Po Baldocku (1993, v Rener, 1997) je dovolj razlogov za tezo mnogih avtorjev, da bosta staranje in starajoča se družba poglavitna problema socialne politike in oskrbe starejšega prebivalstva v industrijskih državah naslednjega stoletja. Zastavlja tudi vprašanje, kako smo kot družba pripravljeni na starost in starajočo se družbo, saj sta to, podobno kot otroštvo in mladost, predvsem socialna konstrukta, ki ju regulira družbena institucionalizacija.

V nadaljevanju Renerjeva navaja razliko med dvema načinoma življenja starih ljudi. V zvezi z negovalnim delom je bistveno primernejša delitev na tiste, ki niso zaposleni, a so ohranili fizične in mentalne sposobnosti. V gospodarski sistem so vpleteni kot potrošniki in so hkrati pomemben segment v gospodarstvu pri menjavi blaga in storitev. V drugo skupino sodijo »biološko stari ljudje«, ki potrebujejo pomoč od zunaj in so omejeni v funkcioniranju.

Obe skupini prebivalstva sta odvisni od:

- materialnih virov: dohodka, lastništva, stanovanjskih razmer, bivalnega okolja in kakovosti le-tega;
- telesnih virov in fizičnega zdravja in s tem povezano funkcionalnostjo posameznika;
- dostopa do institucij, ki zagotavljajo psihosocialno oskrbo ter zdravstveno pomoč in varstvo na domu;
- obstoja sorodstvenih, družinskih, negovalnih in varovalnih mrež.

Za starejšo populacijo, ki je popolnoma odvisna od intenzivne oskrbe, je zadnji vir - obstoj sorodniških, družinskih in negovalnih mrež - odločilnega pomena (Rener, 1997).

Ugotovitve Renerjeve (1997) lahko primerjamo z današnjimi podatki in ugotovimo, da se hipoteze o težavah starostnikov iz leta 1997 ne le potrjujejo, pač pa se nujnost raziskovanja problematike starostnikov tudi stopnjuje. Vsak izmed naštetih virov predstavlja enega izmed poglavitnih problemov postmoderne družbe. Predvsem proces

pluralizacije je na področju družinskega življenja omajal negovalne in varovalne mreže starejših. Le-ta je nekoč zagotavljal večji negovalni in bivalni segment v družini.

Voljč (2008) poudarja, da mora družinsko oskrbo podpirati sistem dolgotrajne oskrbe, ki pa je v Sloveniji šele v nastajanju. Za njegovo delovanje je potreben enoten nacionalni koncept, ki, po Voljču (2008), naj ne bi zagotovil le sodelovanja z lokalnim zdravstvom in, krajevno skupnostjo, pač pa tudi z bolnišnicami in negovalnimi ustanovami. Tu seveda ne gre zanemariti duševne in duhovne podpore vseh, ki so kakorkoli vključeni v oskrbo starejših.

3 Sorodstvene vezi ter pomen družine pri podpori starostnikov

Pomembnost družine se v sodobni družbi kaže v zagotavljanju vrste socialne opore posamezniku, zlasti starejšim. Predvsem sprememba funkcij reorganizirane razširjene družine po 2. svetovni vojni je skrb za starejše ljudi bistveno spremenila. V prvih povojnih letih je imela večina starega prebivalstva oskrbo v družini, v kateri so mladi poskrbeli zanje.

Zaradi industrializacije, agrarne reforme in preseljevanja družin iz vaških okolij v mestna - urbana naselja, se je struktura oskrbe starejšega prebivalstva drastično spremenila. Dremelj (2003) med drugim navaja, da so predvsem okoliščine sodobne družbe tiste, ki pospešujejo individualizacijo ter krhanje socialnih omrežij družine, sorodnikov in prijateljev. Beck (2001, v Dremelj, 2003) navaja, da se pri spremembah okoliščin sodobne družbe oblikujejo individualizirane oblike, in s tem tudi način bivanja posameznika. Giddens (1991, v Dremelj, 2003) pa, da je posameznik postavljen v množico izbir in na podlagi teh vzpostavlja odnose z drugimi. S pluralizacijo izbir so se po 2. svetovni vojni pričeli spreminjati tudi odnosi znotraj družine. Sociologi govorijo o krizi družine. Eno izmed izoblikovanih stališče je, da se je družina na nek način odpovedala svojim odgovornostim, predvsem pa osnovni funkciji družine, ki naj bi nudila medsebojno oporo, in je prenesla to odgovornost na državo (Stannard, 1979, v Dremelj, 2003).

Družina je bila v preteklosti ključna v življenju posameznika in družbe kot celote. Je primarna družbena skupina, ki je kot elementarna celica vseskozi nudila prostor za najpomembnejše procese, med njimi tudi socializacijo posameznika. Med sabo je povezovala tudi različne generacije (Turnbull, 1984, v Giddens, 1993, v Dremelj, 2003).

Družinska solidarnost ima pri socialni oskrbi starejšega prebivalstva in v kontekstu družinskega življenja vsaj dve pomembni implikaciji. Prva je vprašanje skrbi za starejše. Tu je potrebno poudariti razmerje med državo in družino, predvsem pri delitvi odgovornosti za oskrbo starejših. Neformalna družinska oskrba starejših ljudi zajema predvsem delitev dela po spolu. Skrb za starejše je še vedno pripisana ženskam. Druga implikacija se nanaša na dejstvo, da starejši ljudje zagotavljajo varstvo predšolskih otrok svojih potomcev. Tako lahko rečemo, da staranje prebivalstva močno vpliva na medgeneracijska razmerja, tako na odnose v družini kot tudi na sodelovanje med generacijami (Rener, 2006, v Hvalič Touzery, 2007).

Poleg podaljšane mladosti, ki spreminja vzorec družine ne zgolj po časovni, pač pa tudi po strukturi dimenziji, se pomembne družinske spremembe dogajajo v segmentu starejše populacije (Švab, 2001). Vzrok za to (kot vsi ostali raziskovalci) vidi v podaljševanju življenjske dobe. Po drugi strani pa so sociologi ugotavljali ravno obratno, in sicer, da je družina postala preobremenjena, in da to lahko vodi tudi v njen razkroj (Keniston, 1960, Demos, 1979, v Dremelj, 2003).

Kakovost življenja ljudi je v sodobni družbi tesno povezana z različnimi socialnimi oporami, ki nudijo prebivalstvu, predvsem pa starejšim, varnost, stabilnost ter integracijo in medgeneracijsko povezavo. Ko obravnavamo socialna omrežja, je treba poudariti naslednje: težišče pozornosti se prenaša iz formalnih institucij na zasebno sfero (Mandič, Hlebec, 2005). Avtorici opozarjata še, da je ta družbeni prostor relevanten za kakovost življenja kot nek vmesni prostor, ki je vpet med formalno institucionalno sfero javne politike na področju zdravstva, izobraževanja, stanovanjskih situacij ter socialne varnosti in potrebe vsakdanjega življenja posameznika.

Tako lahko postavimo definicijo, da socialna omrežja posameznikom omogočajo definiranje situacij, presojanje v določeni situaciji, skratka, artikuliranje problemov (Mandič, Hlebec, 2005).

Funkcije socialnih omrežij so za posameznika in njegov obstoj ter funkcioniranje v družbi izjemnega pomena, saj predstavljajo:

- forum za diskusijo,
- prostor za refleksijo in učenje o skupnih problemih,
- preko njih se večja kolektivna moč, saj lahko posamezniki kolektivno izrazijo svoje probleme in opozarjajo na različne probleme, kar pa okrepi njihovo moč pri odločanju,
- skupnostni prostori so lahko tudi kot arena za socialne interakcije, tu ne govorimo o javnih in zasebnih prostorih, pač pa o tretjih prostorih, kjer je vzdušje sproščeno. Pogovor je tu ključna aktivnost, ti prostori pa so dostopni različnim uporabnikom, zato tudi uporaba izraza »arena« (Mandič, Hlebec, 2005).

Raziskave pri nas in v svetu potrjujejo, da svojci lahko veliko pomagajo starejšemu človeku v stiski. V Sloveniji ugotavljamo, da je najboljše medgeneracijsko sožitje, ko starejši posamezniki živijo v isti hiši, vendar pa ne v skupnem gospodinjstvu. Največ takšnih oblik gospodinjstev lahko najdemo v predmestnem okolju, kjer še vedno prevladujejo družinske hiše. V mestu živi največ ljudi samih, na podeželju pa prevladujejo skupna gospodinjstva. Predvsem je omembe vredno, da mlada in srednja generacija živita v hitrem tempu, kar pomeni, da v večini primerov ne moreta zagotoviti oskrbe in redne pomoči starejšim. Sodeč po raziskavah (Hojnik - Zupanc, 1997) otroci nudijo predvsem občasno pomoč: čiščenje stanovanja, prinašanje dobrin iz trgovin, prevoz k zdravniku, urejanje finančnih zadev. Najpomembnejša pa je čustvena opora, ki jo starejši iščejo v otrocih in v partnerju. Na ta način se počutijo bolj varne.

4 Strukture družbene neenakosti v tretjem življenjskem obdobju: aktivnosti v prostem času in upokožitev

Simone Scherger, James Nazroo ter Paul Higgs (2011) so v raziskovanju odnosov med tretjim starostnim obdobjem, upokojitvijo in socialnimi neenakostmi glede na aktivnosti v prostem času izpostavili dve poglavitni vprašanji:

- Ali tretje življenjsko obdobje in predvsem prehod v upokožitev vplivata na udeležbo v treh selekcioniranih aktivnostih; in
- Ali se socialne neenakosti v teh aktivnostih spreminjajo glede na starost in upokožitev?

Longitudinalna študija vključuje tri možne aktivnosti v prostem času: hobije, vključitev v določeno društvo ter obiskovanje družabnih dogodkov (kino, gledališče, muzeji, galerije, razstave, opera). Scherger, Nazroo in Higgs (2011) ugotavljajo, da je udeležba v zgoraj omenjenih aktivnostih najpogosteje odvisna od ekonomsko-socialnega položaja posameznika. Nekatere družbene znanosti in tudi družbe kot take gledajo na upokožitev samo kot na »preostanek življenja«. To ne pomeni, da je to »tretje« življenjsko obdobje poglavje zase, ampak samo dodatek k produktivni - delovni dobi. To velja tako za britanska kot tudi ameriška stališča. Britanska stališča obravnavajo to življenjsko obdobje z vidika strukturno okrepljene revščine, ki jo doživlja starejša generacija (Phillipson, 1982, 1998, Townsend, 1991, 2006, Walker, 1980, v Scherger et al., 2011).

Tudi Kevin Morgan, Helen Dalleosso, E. Joan Bassey, Shan Ebrahim, P. H. Fentem in T. H. D. Arie (1991), preučujejo, kako psihološko in fizično stanje ter zmožnost posameznika vplivajo na udejstvovanje v kulturnem in družabnem življenju v tretjem življenjskem obdobju. Študija je zajemala 1042 posameznikov, starih petinšestdeset let in več, njihove aktivnosti pa so bile ocenjene glede na fizično in zdravstveno zmožnost ter njihov prispevek h kapaciteti funkcioniranja. Študija je preučevala tudi strukturo fizičnih aktivnosti in asociacije med stopnjami aktivnosti, moralo in mentalnim zdravjem. Pri ženskah in moških so jasne razlike pri organizaciji vzorcev njihovih aktivnosti. Te razlike so se kazale v odnosih med aktivnostjo in učinkom le-te. Rezultati so pokazali, da je med starejšo populacijo in upokojenimi posamezniki odnos med stopnjami fizične aktivnosti in psihološkim blagostanjem šibkejši, indirektn in za vsak spol specifičen (Morgan et al., 1991). Primerjava obeh študij pokaže, da so aktivnosti v prostem času zelo tesno povezane s statusom posameznika že v aktivnem življenjskem obdobju. Poleg finančnega statusa je ključnih še nekaj faktorjev, kot so: fizična in mentalna zmogljivost, udejstvovanje in zmožnost vključitve v kulturno življenje, društva in ostale aktivnosti.

5 Zaključek

Analiza prispevkov o socialni opori starejšega prebivalstva in analiza s področja gerontologije nas opozarjata, da je starejša populacija, ki statistično intenzivno narašča, čisto v ospredju družbene problematike. Sprememba na področju družinskega in par-

tnerskega življenja je opozorila na potrebo po novih oblikah socialnega varstva starostnikov. Pred moderno obliko družine je socialno oskrbo starejšega prebivalstva zagotovila (vertikalno) razširjena družina. Danes pa zaradi spremenjenega načina družinskega in partnerskega življenja družina kot osnovna družbena skupina ni več osnovni vir za zagotavljanje varstva starostnikov. Tako je potreba po socialni oskrbi vse večja, ravno tako strmo narašča delež te populacije, ki potrebuje nego s področja zdravstva (geriatrična obravnava starostnikov) in socialne opore. Zelo veliko vlogo pri zagotavljanju kakovostnega življenja (tudi preživljanja prostega časa) po upokojitvi igra družbeni status pred upokojitvijo. Prispevek tudi prikaže, da so možnosti posameznika tesno povezane z aktivnostmi in finančnim statusom, ki jih ima v obdobju pred upokojitvijo.

Kleopatra Kodrič

The function of the family within the social support to the aged

The post-modern era is characterized by several changes in the field of family. As an elementary social cell, the family (mainly) in the past provided the most basic elements for an individual's survival. As such, apart from processes (mainly of primary and secondary socialization) it provided the care and a home for the elderly. The functionalists, first and foremost Parsons (Haralambos and Holborn, 1999, p. 389-390 and 330) saw the nuclear form of family as an ideal. According to Parsons the family is an environment providing emotional support to both husband and wife and their children. It is the place where an adequate atmosphere for emotional support and the stabilisation of personality is created. Due to pluralization and new forms of cohabitation the family is transferred into a »field« in which is demanded everything. Simultaneously, the family is burdened with new tasks by society. Within a very important element these tasks (also) refer to the elderly.

After WW II, the field of sociology of the family intensively treated the theme and problems of the future of the family in modern societies. Until the mid-sixties, the family crisis was the centre of problematization. The main question focused on what the function of the family was or rather how the family functioned to the advantage of modern man. Several activities and obligations started to transfer from the family to other social institutions. The key and basic idea of national »well-being« was, by its service to provide general social care for people and to take the load off the family members in the sense of the woman's function and tasks. At the same time this idea allowed an equality of both sexes (Dremelj, 2003, p. 154).

Apart from changes in the field of family, today sociology intensively discusses the problems of the elderly who in post - modern society faced several changes. Researches present several assimilation processes on elderly individual experiences in the post- modern society. There are three main individual as well as group assimilation processes. The first refers to the field of family life. As presented in the research, the family has experienced major structural changes, which consequently (also) influen-

ced the social care and care of the elderly. Before the period of the post-modern era this care worked and was provided in the extended form of the family. The elderly population experienced the second assimilation process mainly in the field of social care. Thus, the care of the elderly was transferred from the extended family (and individual households as well) to institutional care. It also provides geriatric care. In institutional care the elderly face various accommodation processes which consequently influence not only the condition but also the status an elderly person has in the institution. Thus, the status an elderly person has in the institution is connected with the financial situation of the individual. The third assimilation process refers to the social position an individual »brings« into the institution. In the article we learn about several various projects which research and at the same time offer new possibilities in the third age period. We also learn about the research which has proved that the social status of an individual before retirement and consequently entering institutional care is an »entrance ticket« for the social status of an individual in the third life period. This social status is mainly connected with the financial status of the individual before the period of retirement and after it. Often, the period of retirement is the milestone in the life cycle we connect when we enter the third age period.

According to the WHO statistical data (2007) in Slovenia and elsewhere in the world, an increase in the older population can be noted. Each society faces problems concerning the older population, each in its own way and depending on its possibilities. These problems mainly refer to the geriatric care of individuals as well as institutional care and social support. The quality of life of the elderly in a modern society also depends on various social support systems. The latter should offer help, stability, security and integrational connections between the generations. This social field is a social environment which allows the elderly to define several situations. However, it is also an environment developing between the institutional, medical and educational pole of the individual on one side and everyday's needs on the other. These functions of the social environment are fundamental for the individual and his / her functioning in society. The functions of the social environment include discussion forums, learning groups, group rooms where interactions of the individual take place (Mandič, Hlebec, 2002, p. 264).

Countries face problems caused by aging in different ways. However, it has to be mentioned that societies do not only see negative elements in aging but also positive ones, e.g. the encouragement of the younger generation. The latter is supposed to treat the older generation as an ideal, to transfer and accept values and norms the older generation definitely provides. In this case we must not forget the transfer of knowledge to the younger generation. Some studies present various educational approaches on a national level. This article introduces the study about how people in different countries in the world faced aging. Carolyn Baum (2005), professor of professional therapy and neurology, in 2005, in the White House, presented a very interesting approach about how to face aging. She said that aging as a process should be regarded from the view of employment, which is family employment according to her view. There are not only problems in aging, but also new challenges and potentials. At the mentioned

conference she also stressed the information about a very high part of the older population as well as the fact that in the following years this percentage would increase. Thus, the third age period presents a multi-dimensional problem. This is the problem of care, geriatrics as well as the emotional security of the elderly in society. All these problems are mainly influenced by education in the field of gerontology. In Germany, a very interesting project was presented as part of a whole therapy. This project put humour in first place. The therapist Waleed Anthony Salameh (2007) dedicated a major part of his research to humour, what it is, how it works as a therapeutic means. His conviction is based on the fact that laughter has a key function in the person's personality growth, which also refers to the third age period. The author sees a common result in providing not only social health care of the elderly but also emotional support for the elderly (<http://www.inst-antontrstenjaka.si/slike/266-1.pdf>).

The family plays a basic role especially in the field of emotional support. The family has experienced several changes. Family life has faced a lot of changes in the period from the modern to the post-modern era. All these processes have also influenced the social health care of the elderly. The changes in the field of family life, as named by Švab (2001) in the post-modern period do not mean transition from a modern to a post-modern model, but principles of variety and difference are dominant in this case. These principles are basic for the functioning of the family. This is why post-modernism is not understood as a radical cut with modernism, but it is a group of processes which are specific for the modern family, and post-modern processes which occur as new ones. Švab (2001) states that post-modernism is the most specific in the functionality of the family. The main conditions of preserving the modern character of the family in post-modernism include family pluralization or the co-existence of various differing understandings of individual segments of family life. Family pluralization can be understood as a process, like the pluralization of family forms and family styles, connected with the pluralization and the change of family values. All processes which form a complex of family pluralization are tightly connected and create co-depending relations. When presenting the pluralization of family forms, the co-existence of various forms and ways of family life according to the individuals' decisions have to be mentioned. This process is connected with changes, such as a decrease in the number of marriages, an increase in the number of cohabitations, more divorces and a high number of children born out of wedlock etc. The pluralization of life styles is tightly connected with the above-mentioned forms which have an influence on various forms of family and partner relationships as well. An extra segment of family pluralization is the changing of family values (Švab, 2001, p. 79-86). It is the change of family values and styles which also includes the field of social care for the elderly population provided by the extended family in the period before post-modernism.

For modern society the aging of the population presents a wide spectrum of new questions in the field of family policy, institutional care, relationship environment, geriatrics and the national economic policy as well. The majority of individuals wish to spend (also) their time after retirement in an environment in which the individual lived and functioned during his / her active years of life. The researches prove this is

not possible with every individual. A huge part of the elderly population spends the third age period in institutional care. Institutional health care presents a »new life« environment for an individual. However, it does not provide only positive elements. Apart from adaptation problems within the institutional care, the individual also faces financial restrictions depending on his / her possibilities. Such a delicate field as the care of the elderly population is, it requires a socially wide-spread discussion and at the same time a critical problematization of the latter.

LITERAURA

1. Accetto, B. (2006). Med zdravniki in bolniki: 40 let od ustanovitve Inštituta za gerontologijo in geriatrijo. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
2. Bezenšek, J. in Barle, A. (2007). Poglavlja iz sociologije medicine. Maribor: Medicinska fakulteta.
3. Dremelj, P. (2003). Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov. Družboslovne razprave, 19, št. 43, str. 149-170.
4. Haralambos, M. in Holborn, M. (1999). Sociologija: teme in pogledi. Ljubljana: DZS.
5. Hojnik-Zupanc, I. (1997). Dodajmo življenje letom: nekaj spoznanj in nasvetov, kako se smiselno in zdravo pripravljati na starost in kako jo tako tudi živeti. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.
6. <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/slike/266-1.pdf>.
7. http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/whostat2007.pdf?ua=1.
8. Hvalič Touzery, S. (2007). »Tukaj smo! Opazite naše delo! Pomagajte nam!« - Raziskava o oskrbi starega človeka v družini. Kakovostna starost, 10, št. 2, str. 4-27.
9. Mandič, S. in Hlebec, V. (2005). Socialna omrežja kot okvir upravljanja s kakovostjo življenja in spremembe v Sloveniji med letom 1987 in 2002. Družboslovne razprave, 21, št. 49/50, str. 263-285.
10. Morgan, K., Dalleosso, H., Bassey, E. J., Ebrahim, S., Fentem, P. H. and Aire, T. H. D. (1991). Customary Activity, Psychological Wellbeing and Successful Ageing. Ageing and Society, 11, p. 399-415.
11. Rener, T. (1997). Rastoča manjšina. Problem negovalnega dela. Družboslovne razprave, 13, št. 24/25, str. 40-48.
12. Scherger, S., Nazroo, J. and Higgs, P. (2011). Leisure activities and retirement: do structures of inequality change in old age? Ageing and Society, 31, p. 146-172.
13. Švab, A. (2001). Družina: od modernosti k postmodernosti. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, Zbirka Sodobna družba.
14. Voljč, B. (2008). Dolgoživost, dolgotrajna oskrba in etika medgeneracijskih razmerij. Kakovostna starost, 11, št. 3, str. 29-33.